

ใต้ร่มพระบารมี...๑๑๒ ปี หอสมุดแห่งชาติ

กนกอร ศักดาเดช^๑

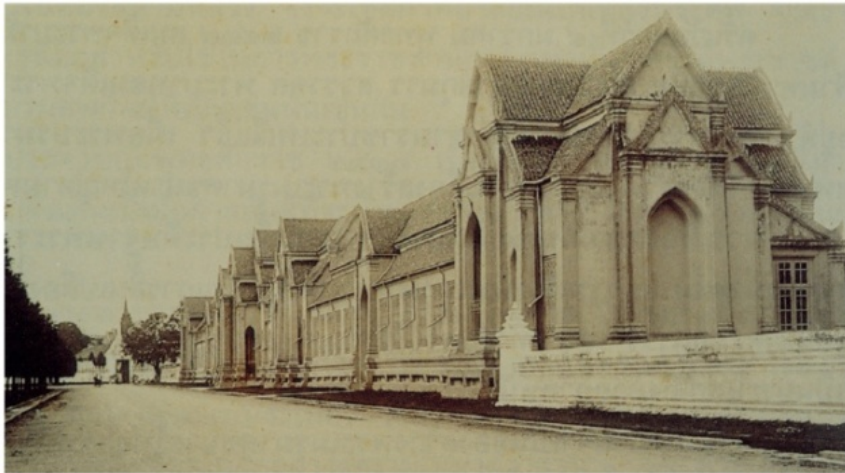
ในปีพุทธศักราช ๒๔๔๘ ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริราชผู้ทรงวางรากฐานของหอสมุดแห่งชาติ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณที่ได้ทรงริเริ่มก่อตั้งหอพระสมุดวชิรญาณขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๒๔ และสถาปนาให้เป็นหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร เมื่อปีพุทธศักราช ๒๔๔๘ จนถึงปีพุทธศักราช ๒๔๗๖ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น หอสมุดแห่งชาติ จากนั้นได้มีการปรับปรุงและพัฒนาหลายครั้งและในวันพฤหัสบดีที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ หอสมุดแห่งชาติมีประวัติศาสตร์ยาวนานครบรอบ ๑๑๒ ปี แห่งการสถาปนาภายใต้ร่มพระบารมี ดังนี้

ศาลาสหทัยสมาคม

พุทธศักราช ๒๔๔๘ ที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระมหากรุณาธิคุณโปรดเกล้าฯ ให้รวมหนังสือในหอพระสมุดหลวง ๓ แห่ง เข้าด้วยกัน คือหอพระมณเฑียรธรรม

^๑ ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร

ตึกถาวรวัตถุ

หอพระสมุดวชิรญาณ และหอพุทธสาสนะสังคหะ และโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร หรือที่เรียกกันสั้นๆ ว่า หอพระสมุดสำหรับพระนคร มีสถานที่ตั้งอยู่ ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง

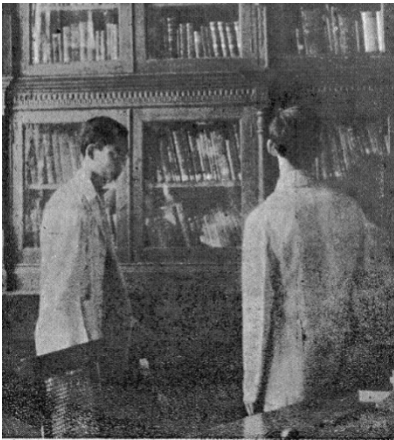
พุทธศักราช ๒๔๕๙ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานตึกถาวรวัตถุ ริมถนนหน้าพระธาตุ หน้าวัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ให้เป็นสถานที่ตั้งแห่งใหม่ของหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอพระสมุดฯ เมื่อวันที่ ๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๙

พุทธศักราช ๒๔๖๘ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานหนังสือในห้องสมุดส่วนพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ให้แก่หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร และโปรดเกล้าฯ ให้แยกการเก็บรักษาและให้บริการออกเป็น ๒ หอ คือ หอพระสมุดวชิรญาณเป็นสถานที่เก็บรักษา

จดหมายเหตุและหนังสือตัวเขียน ตั้ลายทองของโบราณ ย้ายมาตั้งที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมานในพระราชวังบวรสถานมงคล และหอพระสมุดวชิราวุธตั้งอยู่ที่ตึกถาวรวัตถุ ให้เป็นพื้นที่จัดเก็บหนังสือฉบับพิมพ์ ทั้งภาษาไทยและต่างประเทศ และโปรดเกล้าฯ ให้เรียกรวมหอพระสมุดทั้ง ๒ แห่งนี้ว่าหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอพระสมุดวชิรญาณที่พระที่นั่งศิวโมกขพิมาน เมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๖๙ และเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดหอพระสมุดวชิราวุธ เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๖๙

พุทธศักราช ๒๔๗๖ รัฐบาลมีพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการสำนักงานและกรมในกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช ๒๔๗๖ กำหนดให้หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนครมีฐานะเป็นกองหนึ่งในกรมศิลปากร เรียกว่า กองหอสมุด แบ่งเป็น ๒ แผนก คือ แผนกบรรณารักษ์ และแผนกบันทึกเหตุการณ์ ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น หอสมุดแห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๔๘๙ พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ขณะดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จทอดพระเนตรการดำเนินงานหอสมุดแห่งชาติ

พุทธศักราช ๒๔๙๐ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาทนเรนทร ครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จเปิดอาคารหอสมุดดำรงราชานุภาพ บริเวณด้านหลังหอพระสมุดวชิราวุธ เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๐ เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และให้บริการศึกษาค้นคว้า เก็บรักษาหนังสือ และสิ่งของ

เครื่องใช้ส่วนพระองค์ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ที่หม่อมเจ้าหญิงพูนพิสมัย ดิศกุล ได้ประทานให้แก่รัฐบาล

พุทธศักราช ๒๕๐๙ หอสมุดแห่งชาติได้ย้ายหนังสือและอุปกรณ์ต่าง ๆ จากหอพระสมุดวชิราวุธไปยังอาคารแห่งใหม่ บริเวณท่าวาสุกรี ถนนสามเสน เนื่องจากรัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญและตระหนักว่า อาคารหอสมุดแห่งชาติที่ตึกถาวรวัตถุนั้นมีสภาพคับแคบไม่สามารถจะขยายพื้นที่เพื่อรองรับการให้บริการแก่ประชาชนได้ ฯพณฯ จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒๐ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๐๖ ต่อมา ฯพณฯ จอมพลถนอม กิตติขจร ขณะดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารหอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี เมื่อวันที่ ๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๙ ส่วนตึกถาวรวัตถุ หรือหอพระสมุดวชิราวุธ คงใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาและให้บริการศิลปจารึก และตู้ไทยโบราณ อีกส่วนเป็นสถานที่เก็บหนังสือคลังพิสุจน์

พุทธศักราช ๒๕๑๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ

เสด็จพระราชดำเนินเป็นการส่วนพระองค์
ทอดพระเนตรกิจการของหอสมุดแห่งชาติ เมื่อวันที่
๑๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๑๐

พุทธศักราช ๒๕๒๒ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราช
ดำเนินทรงเปิดศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทาง
สังคมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พุทธศักราช
๒๕๒๒ ศูนย์นราธิปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์
ตั้งบนพื้นที่ส่วนหนึ่งของหอพระสมุดวชิราวุธ หรือ
ตึกถาวรวัตถุ ซึ่งท่านผู้หญิงวิมลวรรณ เสถียรสุต ธิดาใน
พระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์
ที่ได้มอบหนังสือและสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์
ให้แก่กรมศิลปากร

พุทธศักราช ๒๕๒๔ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
มหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ครั้งทรง
ดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช
เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จ
พระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเปิดอาคาร
หอวชิราวุธานุสรณ์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม พุทธศักราช
๒๕๒๔ อันเป็นวันตรงกับวันพระบรมราชสมภพ
ครบ ๑๐๐ ปีในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้า

เจ้าอยู่หัว อาคารหอวชิราวุธานุสรณ์ รัฐบาลได้อนุมัติ
ให้ก่อสร้าง เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๒๐ ทางด้านทิศ
เหนือของอาคารหอสมุดแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นสถานที่
เก็บรวบรวมและให้บริการพระราชนิพนธ์ใน
พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อีกทั้งเป็น
พิพิธภัณฑ์จัดแสดงพระราชประวัติและพระราช
กรณียกิจในรัชกาลที่ ๖

พุทธศักราช ๒๕๓๒ สมเด็จพระเทพ
รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราช
ดำเนินทรงเปิดอาคารหอสมุดดำรงราชานุภาพแห่ง
ใหม่ เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๒ ซึ่ง
มูลนิธิหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล ได้ก่อสร้างใน
บริเวณวังวรดิศ ถนนหลานหลวง เพื่อให้บริการศึกษา
ค้นคว้า หนังสือ และสิ่งของเครื่องใช้ส่วนพระองค์
ของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรง
ราชานุภาพ ซึ่งหม่อมเจ้าหญิงพูนพิศมัย ดิศกุล
ได้ประทานให้แก่รัฐบาลเมื่อพุทธศักราช ๒๔๙๐
ซึ่งครั้งนั้นได้จัดสร้างอาคารขึ้นหลังหนึ่งตรงที่ว่าง
บริเวณด้านหลังหอพระสมุดวชิราวุธ สำหรับเป็นที่
เก็บรักษา และให้บริการศึกษาค้นคว้า เพื่อเทิด
พระเกียรติ สมเด็จพระเจ้า กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
จึงเรียกอาคารหลังนั้นว่า หอสมุดดำรงราชานุภาพ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาชัยนาท
นเรนทร ครั้งดำรงพระอิสริยยศเป็นพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ กรมขุนชัยนาทนเรนทร ประธานคณะ
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เสด็จเปิดอาคาร
เมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๙๐

พุทธศักราช ๒๕๓๓ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณบดินทรเทพยวรางกูร ครั้นทรงดำรงพระอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ ทรงเปิดอาคารหอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๓๓ หอเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๓๐ ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ เพื่อใช้เป็นสถานที่เก็บรักษาเอกสารประขาติในการถวายพระราชสมัญญานาม “มหाराช” แต่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และเก็บรวบรวมหนังสือเอกสารอื่น ๆ รวมทั้งโสตทัศนวัสดุที่เกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช และพระราชวงศ์ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ เมื่อครั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๓๐

ห้องสมุดดนตรีหุลกระหม่อมสิรินธร

พุทธศักราช ๒๕๓๗ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดอาคารห้องสมุดดนตรีหุลกระหม่อมสิรินธร เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายนพุทธศักราช ๒๕๓๗ อาคารห้องสมุดดนตรีหุลกระหม่อมสิรินธร เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๓๑ ในบริเวณหอสมุดแห่งชาติ เพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมและ บริการการศึกษาค้นคว้า วิจัย ทางด้านการดนตรีกรรมศิลปากรได้กราบทูลเชิญพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี พระวรราชาทินัดดามาตุ ทรงประกอบพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๓๑

พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙

เมื่อวันที่ ๒๔ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ อาคารหอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๙ เชื่อมต่อกับอาคารห้องสมุดดนตรีจุลกระหม่อมสิรินธร เริ่มก่อสร้างเมื่อปี พุทธศักราช ๒๕๓๙ เพื่อให้เป็นศูนย์รวมบทเพลงพระราชนิพนธ์ เช่น สื่อโสตทัศน หนังสือ เอกสาร และโน้ตเพลง รวมทั้งพระราชกรณียกิจที่เกี่ยวกับการดนตรี เช่น รูปภาพ ปฏิทิน และสูจิบัตร เพื่อประโยชน์แก่การอนุรักษ์ เผยแพร่ ศึกษาค้นคว้า

หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ

พุทธศักราช ๒๕๔๐ พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร พระราชทานชื่อ หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบัง เฉลิมพระเกียรติ เนื่องในงานฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี เมื่อวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ ให้เป็นหอสมุดแห่งชาติสาขาตามนโยบายจัดตั้งหอสมุดแห่งชาติ ๔ มุมเมืองในส่วนกลางเพื่อรองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครที่มีประชากรมากขึ้น และอำนวยความสะดวกผู้ใช้บริการจากปัญหาการคมนาคม จึงได้จัดทำโครงการหอสมุดแห่งชาติ ๔ มุมเมือง เสนอคณะรัฐมนตรีซึ่งได้เห็นชอบในหลักการตั้งแต่วันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช

๒๕๓๖ หอสมุดแห่งชาติเขตลาดกระบังเฉลิมพระเกียรติ เริ่มก่อสร้างเมื่อเดือน มีนาคม พุทธศักราช ๒๕๓๙ แล้วเสร็จในเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นหอสมุดแห่งชาติ ๔ มุมเมืองแห่งแรก

คลังสิ่งพิมพ์

พุทธศักราช ๒๕๔๔ หอสมุดแห่งชาติได้ก่อสร้างอาคารคลังสิ่งพิมพ์ เป็นอาคารสูง ๕ ชั้น ณ ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม การก่อสร้างแล้วเสร็จในพุทธศักราช ๒๕๔๘ เพื่อเป็นสถานที่เก็บรักษาหนังสือที่ได้รับตามกฎหมายที่รวบรวมไว้ตั้งแต่หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร จนถึงปัจจุบัน

พุทธศักราช ๒๕๕๒ หอสมุดแห่งชาติมีพัฒนาการมาตามลำดับ กรมศิลปากรให้ความสำคัญกับการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ และตระหนักถึงหอสมุดแห่งชาติที่เป็นแหล่งมรดกภูมิปัญญาสำคัญของชาติที่สืบทอดมาตั้งแต่ครั้งหอพระสมุดวชิรญาณในพระบรมมหาราชวัง จึงได้กำหนดแผนการปรับปรุงหอสมุดแห่งชาติ แบ่งออกเป็น ๒ ระยะ ระยะที่ ๑ คือ การก่อสร้างอาคารหลังใหม่ และระยะที่ ๒ การปรับปรุงอาคารหลังเดิมที่เปิดให้บริการมายาวนานตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๐๙

การก่อสร้างอาคารหลังใหม่ เริ่มตั้งแต่ปีพุทธศักราช ๒๕๕๒ หอสมุดแห่งชาติได้รับงบประมาณการก่อสร้างอาคารหลังใหม่บนพื้นที่เดิมโดยรื้อถอนอาคาร ๒ หลัง คือ อาคารหอพระสมุดวชิรญาณ และอาคาร ๓ โดยมีแนวคิดให้เป็นอาคารหอสมุดแห่งชาติที่ทันสมัย และมีระบบป้องกันสงวนรักษาทรัพยากรสารสนเทศที่เหมาะสม นายธีระ สลักเพชร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมในขณะนั้น เป็นประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ เมื่อวันที่ ๒ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๒ การก่อสร้างแล้วเสร็จและเริ่มเปิดให้บริการเมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๕๔

พุทธศักราช ๒๕๕๘ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงประกอบพิธีเปิดอาคารห้องสมุด

ปิยมหาราชรุก เมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๕๘

พุทธศักราช ๒๕๖๐ การปรับปรุงอาคารหลังเดิม ที่เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปลาย พุทธศักราช ๒๕๕๗ แล้วเสร็จเปิดให้บริการ เมื่อวันที่ ๑๒ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นวันครบรอบการสถาปนาหอสมุดแห่งชาติ ๑๑๒ ปี เป็นการก้าวสู่ ห้องสมุดในยุคสังคมดิจิทัล ที่จะรองรับความต้องการในทุกมิติของการอ่าน มีระบบสืบค้นที่ทันสมัย พร้อมด้วยทรัพยากรสารสนเทศทุกประเภท ทั้งหนังสือสิ่งพิมพ์ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วารสารและหนังสือพิมพ์ออนไลน์จากประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกมากกว่า ๖๐๐๐ ชื่อเรื่อง รวมถึงความต้องการด้านภูมิปัญญาที่มีการบันทึกมาตั้งแต่บรรพชน และคนรุ่นต่อมาๆ ด้วยการนำเข้าสู่ระบบห้องสมุดดิจิทัล D-Library ที่สามารถเปิดอ่านได้ทั่วโลกผ่านอินเทอร์เน็ต นอกจากนี้สร้างความร่วมมือต่อผู้ใช้บริการภายในหอสมุดแห่งชาติด้วยการจัดสรรพื้นที่อย่างสร้างสรรค์เพื่อรองรับความต้องการของผู้ใช้บริการ ในยุคประเทศไทย ๔.๐ ตามวิสัยทัศน์ประเทศไทย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน โดยน้อมนำศาสตร์พระราชามาใช้ในการดำเนินงาน...หอสมุดแห่งชาติยังมีแผนพัฒนาต่อไปไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อให้การบริการของหอสมุดแห่งชาติเป็นส่วนหนึ่งของโครงสร้างสำคัญในการสร้างศักยภาพคนไทยทั้งประเทศ คนไทยสามารถเข้าถึงข้อมูลทรัพยากรสารสนเทศที่หอสมุดแห่งชาติอย่างเท่าเทียมกัน...

พุทธศักราช ๒๕๖๑ เตรียมพบกับบริการใหม่ NLT SMART Library :
SMART Service ซึ่งหอสมุดแห่งชาติพัฒนาต่อไป ภายใต้ร่มพระบารมี...ด้วยสำนึกในพระมหา
กรุณาธิคุณหาที่สุดมิได้

บารมีพระมากพัน	รำพัน
พระพิทักษ์ยุติธรรม	ถ่องแท้
บริสุทธิ์ดวงดวงวัน	ส่องโลก ไช้แฮ
ทวยราษฎร์รักบาทแม่	ยิ่งด้วยปีติตรงคำ

พระราชนิพนธ์ ลิลิตนิทราชาคริต ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ♦

บรรณานุกรม

กรมศิลปากร. ๑๐๐ ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร. กรุงเทพฯ : กรมฯ, ๒๕๕๕.

กรมศิลปากร. หอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร. ราชบุรี : กรมฯ, ๒๕๔๓.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ลิลิตนิทราชาคริต. พระนคร : โรงพิมพ์ไท, ๒๔๖๕.

ดำรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ความเจริญของหอพระสมุดสำหรับ

พระนคร. ดุสิตสมิต ฉบับพิเศษ เถลิงพระชนมพรรษา ๒๔๖๔: ๑๕-๔๙.

บพิตร พระราชสมภารเจ้า ผู้ทรงพระคุณธรรมอันประเสริฐ. กรุงเทพฯ : คณะกรรมการจัดงาน ๕

ฉันทามหาราช, ๒๕๓๓.

แม่น้ำส ขวลิต. ประวัติหอสมุดแห่งชาติ. พระนคร : กรมศิลปากร, ๒๕๐๙.

สำนักหอสมุดแห่งชาติ. ๑๐๐ ปี หอสมุดแห่งชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักฯ, ๒๕๔๘.